

Coram istis eloquentissimi oratores obmutescent. Denique isti totum universonam doctrina et suis eloquiis subiugabunt et prosternerunt. O potentiam Dei admirandam, quae cum talibus hominibus totum mundum debellasti! Non elegisti Domine oratores, aut philosophos, aut scribas sapientes in lege. *Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret: ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.* Si enim sapientes aut potentes elegisset, forte dicerent, quod mundum Christus sapientia, potentia et scientia subiugasset. Ideo elegit pisces, ut converteret oratores, et non e contrario. Elegit miseros pauperes ad convertendos potentissimos Reges, et non e contrario; ne diceret aliquis: *Manus nostra excelsa fecit haec omnia.* Sed iam videamus quomodo, qua arte, tantam multitudinem piscium Domino piscati sunt. Idem Psalmus hoc satis aperte docet dicens: *Exaltationes Dei in gutture eorum: et gladii ancipites in manibus eorum.* Praedicationis verbo et ancipiti gladio operis et miraculorum, totum mundum Domino prehenderunt. Non enim erat eorum doctrina sicut nostra tepida et sine vigore: sed viva et inflammata, penetrans corda. Hanc miraculorum virtutibus confirmabant; sicut ait Evangelista: *Praedicaverunt ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis.* Et utrumque, tam doctrinam, quam miracula, vita coelestis glorificabat. Nam, ut ait Chrysostomus: Si essent morosi, ebriosi, ambitiosi, cupidi, elati, mundus eos magos et maleficos aestimasset, neque doctrinae, neque miraculis difficile disset: sed vitae sanctitatis omnia solidabat. Videbant enim viros Angelicos

omnium virtutum exemplaria: et magis de illorum sanctitate, quam de miraculis stupebant. Unde Psalmus: *Conturbati sunt omnes qui videbant eos, et timuit omnis homo.* Et Isaias: *Omnes qui viderint, dicent, isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*

Vae nobis, quam longe sumus ab eis, qui nunc vobis doctrinae ministerium exhibemus! Nec habemus hamum, neque escam; et ideo non apprehendimus pisces Domino. Sermo languens, vita torpens, nec exemplo allicimus, neque verbo apprehendimus. Non sumus iam pisces, sed venatores. Sic namque Dominus per Ieremiam olim promiserat dicens: *Mittam vobis pisces, deinde mittam vobis venatores.* Unus piscator quodam retiaculo multitudinem piscium congregat in sagena sua; sed venator cum multitudine canum et accipitrum, magno apparatu, et explodendo bombardam, vix unum capit milvum, aut herodionem unam. Sic evenit nobis: Petrus piscator uno sermone, unico tractu prehendit in principio tria millia hominum; et secundo sermone quinque millia: nos centum sermonibus vix unum convertimus ad Christum. Tanta sapientia, tanta doctrina, tanta eloquentia hodie in sermonibus, et utilitas modica, quia deest Spiritus doctrinam vivificans, exemplum doctrinam confirmans. Non piscamur, sed venamur. Sed ex vestra etiam parte hoc provenit. Nam quae tunc Apostoli prehenderant, pisces erant maris perambulantes semitas huius saeculi, caeci et ignorantes Deum, et duces caecorum in tenebris ambulantes, qui illuminati doctrina agnoscebant errorem suum, et facile convertebantur. At modo non estis pisces, sed aves, volatis enim in altum, et volantem capere difficile est. Quis in vobis est, qui nesciat fidem, quam vobis quotidie praedicamus? Si

dicimus adultero: O frater convertere, quia ibis in infernum: ridet, dicens: in hoc ablactatus sum a matre mea. Si dicis usurario: Time, quia Deus vindicat: vide gloriam sempiternam quam perdis: irridet, dicens: cum hoc verbo mihi nati sunt dentes. Si dicimus uni ebrioso vel lusori: O miser, quid perdis? O miser, attende quia est infernus, quia est gloria, quia Deum habes infensum, quia vindicabit Deus; iam incaluerunt aures audire hoc. Non peccatis ex ignorantia, sed ex malitia. Omnia, quae dicere possumus, bene nostis. Qua ergo arte, quo sermone vosprehendemus, quia omnia nostis? Piscetur vos Deus, quia omnia potest. *Frustra, enim, iacitur rete ante oculos pennatorum.* Qualis autem fuerit piscator vel solus Andraeae, et quantum multitudinem Domino prehenderit, testis est Achaia Provincia, quam maxima ex parte convertit ad Dominum. Sed quanta perseverantia officium sibi a Domino iniunctum exercuerit, testis est finis, quem habuit. In cruce pendeat, et inde piscari non desinebat. Quamdiu vita et vox duravit, a piscium captura non destitit. Biduo pendens in cruce docebat populum, et oblitus dolorum, salutem zelabat animarum. O egregium piscatorem! O mirabilem concionatorem! O qualis pulpitus eius! Quis tali praedicatori non crederet? Quem verba de cruce praedicata non emollient? Attendite, fratres, quid patiar, videte, quid sustineo. Si non sunt vera, quae praedico, cur ista libens sustineo? etc.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENESE, VOL. IV, SERM. 2.)

SECUNDO est dulcedo renovationis, quae remissionem sectatur. Nimia, nempe, vetustate sordentes peccatores fuerunt Corinthii, quibus (I Cor. vi) proponebat Apostolus dicens: *Sed abluti estis in nomine Domini nostri Iesu Christi.* Macula quidem

deformavit animam vestram, sed abluti estis: libido contraxit immunditiam magnam, sed sanctificati estis: reatus obligavit ad poenam sempiternam, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi; quilibet extitit liber a malo, alibi dicit, a reatu liber.

Et vos, dilectissimi cives et amantissimi fratres, depositis mendaciis, periuriis, blasphemis, aliis pompis et nefariis ludis, partialitatibus et luxuriis, rapinis et usuris, et ceteris operibus malis, atque omnino mentibus renovatis, induimini Dominum nostrum Iesum Christum, ut Christianam conversationem in vestris moribus ostendatis. Induimini, inquam, Dominum nostrum Iesum Christum, sicut lana colorem, sicut aer lucem, sicut ferrum ignem: lana exterius penetratur: ferrum vero in ignis naturam interius et exterius quodammodo transformatur.

Colorem Christi repraesentare in conversatione incipiamus, lucem in fidei cognitione, ignem in dilectione. Sicut enim ferrum in ignem missum magis ignis efficitur quam ignitum: sic viri ferventes charitate vel induti, dixerim vel imbuti? charitas esse videtur potius, ut emphatice loquar, quam charitate succensit.

Sic renovatos vos opto in virtute Domini nostri Iesu Christi, dilectissimi fratres, quod omnes videam una dilectione coniectos, una charitate ligatos, et uno amore in virtute Domini nostri Iesu Christi unitos, promittente Domino (MATTH. XVIII): *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum.*

DOMINICA V. POST PENTECOSTEN

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATTHAEUM.

Matth. V, 20-24.

In illo tempore: Dixit Iesus discipulis suis: Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum.

21. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit gehennae ignis.

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24. relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offers munus tuum.

Homilia S. Augustini Episcopi.

DE SERM. DOM. IN MONTE CAP. 9.

3867

Dico enim vobis, quia nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum: id est, nisi non solum illa minima Legis praecepta impleveritis quae inchoant hominem, sed etiam ista quae a me adduntur, qui non veni solvere Legem, sed implere, non intrabitis in regnum coelorum. Sed dicis mihi: Si de illis mandatis minimis cum superius loqueretur, dixit minimum vocari in regno coelorum quisquis unum eorum solverit, et secundum suam solutionem docuerit; magnum autem vocari quisquis ea fecerit, et sic docuerit, et ex eo iam in regno coelorum futurum esse quia magnus est: quid opus est addi praeceptis Legis minimis, si iam in regno coelorum potest esse, quia magnus est quisquis ea fecerit, et sic docuerit? Quapropter sic est accipienda illa sententia, *Qui autem fecerit et docuerit sic, magnus vocabitur in regno coelorum*: id est, non secundum illa minima, sed secundum ea quae ego dicturus sum. Quae sunt autem ista? Ut abundet iustitia, inquit, vestra super Scribarum et Pharisaeorum; quia nisi abundaverit, non intrabitis in regnum coelorum. Ergo qui solverit illa minima, et sic docuerit, minimus vocabitur: qui autem fecerit illa minima, et sic docuerit, non iam magnus habendus est et idoneus regno coelorum; sed tamen non tam minimus quam ille qui solvit: ut autem sit magnus atque illi regno aptus, facere debet et docere, sicut Christus nunc docet, id est, ut abundet iustitia eius super Scribarum et Pharisaeorum. Iustitia Pharisaeorum est, ut non occidant; iustitia eorum qui intrantur sunt in regnum Dei, ut non irascantur sine causa: minimum est ergo non

occidere; et qui illud solverit, minimus vocabitur in regno coelorum: qui autem illud impleverit ut non occidat, non continuo magnus erit et idoneus regno coelorum, sed tamen ascendit aliquem gradum; perficietur autem, si nec irascatur sine causa: quod si perfectior, multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non irascamur, non solvit Legem ne occidamus, sed implet potius, ut et foris dum non occidimus, et in corde dum non irascimur, innocentiam custodiamus.

Audistis ergo, inquit, quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, iudicio reus erit. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio; qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennae ignis. Quid interest inter reum iudicio, et reum concilio, et reum gehennae ignis? Nam hoc postremum gravissimum sonat, et admonet quosdam gradus factos a levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis veniretur. Et ideo si levius est reum esse iudicio quam reum esse concilio; item levius est reum esse concilio, quam esse reum gehennae ignis; oportet levius esse intelligatur irasci sine causa fratri, quam dicere Racha, et rursus levius esse dicere Racha, quam dicere Fatue. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi gradatim etiam peccata commemorarentur.

Unum autem hic verbum obscurum positum est, quia nec graecum nec latinum est *Racha*: cetera vero in sermone nostro usitata sunt. Nonnulli autem de graeco trahere voluerunt interpretationem huius vocis, putantes pannosum dici *Racha*, quoniam graece pannus dicitur: a quibus tamen cum quaeritur quid dicatur graece pannosus, non respondent *Racha*; deinde posset latinus

interpres ubi posuit *Racha*, pannosum ponere, nec uti verbo quod et in latina lingua nullum sit, et in graeca inusitatum. Probabilius est ergo quod audivi a quodam Hebraeo, cum id interrogassem: dixit enim esse vocem non significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has interiectiones grammaticae vocant particulas orationis significantes commoti animi affectum: velut cum dicitur a dolente, Heu; vel ab irascente, Hem. Quae voces quarumque linguarum sunt propriae, nec in aliam linguam facile transferuntur: quae causa utique coegit tam graecum interpretem quam latinum vocem ipsam ponere, cum quomodo eam interpretaretur non inveniret.

3870 Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, et eum motum retineat corde conceptum: iam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio, non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui irascitur; plus est utique quam si surgens ira silentio premeretur: si vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum quo iam certam eius vituperationem in quem profertur, designet et notet, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignationis sonus ederetur? Itaque in primo unum est, id est, ira sola; in secundo duo, et ira, et vox quae iram significat; in tertio tria, et ira, et vox quae iram significat: et in voce ipsa, certae vituperationis expressio. Vide nunc etiam tres reatus, iudicii, concilii, gehennae ignis. Nam in iudicio adhuc defensionem datur locus: in concilio autem quamquam et iudicium esse solet, tamen quia interesse aliquid hoc loco lateri cogit ipsa distinctio, videtur ad concilium pertinere sententiae prolatio; quando non iam cum ipso reo

agitur, utrum damnandus sit, sed inter se qui iudicant conferunt quo supplicio damnari oporteat quem constat esse damnandum: gehenna vero ignis, nec damnationem habet dubiam, sicut iudicium; nec damnati poenam, sicut concilium; in gehenna quippe ignis certa est et damnatio et poena damnati. Videntur ergo aliqui gradus in peccatis et in reatu: sed quibus modis invisibiliter exhibeantur meritis animarum, quis potest dicere? Audiendum est itaque quantum intersit inter iustitiam Pharisaeorum, et istam maiorem quae in regnum coelorum introducit, quod cum sit gravius occidere quam verbo irrogare convicium, ibi occisio reum facit iudicio, hic hautes ira facit reum iudicio, quod trium illorum peccatorum levissimum est: quia illic quaestionem homicidii inter homines agitabant; hic autem omnia divino iudicio dimittuntur, ubi finis damnatorum est gehenna ignis. Quisquis autem dixerit quod graviore supplicio in maiore iustitia ponitur homicidium, si gehenna ignis punitur convicium, cogit intelligi esse differentias gehennarum.

3871 Sane in tribus istis sententiis subauditio verborum intuenda est. Habet enim prima sententia omnia verba necessaria, ut nihil subaudiatur: *Qui irascitur, inquit, fratri suo sine causa, reus erit iudicio*. In secunda vero cum ait, *Qui autem dixerit fratri suo, Racha*, subauditur, sine causa, et ita iungitur, *reus erit concilio*. Iam in tertia ubi ait, *Qui autem dixerit, Fatue*, duo subaudiuntur, et fratri suo, et sine causa. Hoc est unde defenditur, quod Apostolus Galatas vocat stultos (GALAT. III, 1), quos etiam fratres nominat: non enim id facit sine causa. Ideo autem hic frater subaudiendus est, quia de inimico postea dicitur quomodo etiam ipse tractandus sit maiore iustitia.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. IV, SERM. 2).

3872 **T**ERTIA dulcedo est consolationis, ubi enim est peccati remissio et renovatio vite, necesse est ut spiritualis consolatō subsequatur. Tanta enim est consolatō anime, quae laetatur in Christo, ut paupertas pro divitiis, asperitas pro delitiis, et vilitas pro honoribus reputentur, cunctaque supplicia pro nomine eius illi dulcia fiant; plus ei catena placeat quam regius honor aut corona; propter hoc enim dicitur Act. v. cap.: *Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitis sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.*

3873 Igitur si mentem tuam tristitia caligo demergit: si gravis imminet aut procellosa tempestas: si perniciosus ingesserit se turbo ventorum: si maritificum naufragium et horrendum depriment: si quantiarum littora maris: navicula quoque fluctibus impletur, Iesum invoca, qui in navibus dormire putatur: Iesum, qui nec dormit, nec dormitat, et plena fide dicat ei: Exsurge, Domine Iesu, quare obdormis, Domine, vel es similis dormienti?

3874 Exsurgens proculdubio Iesus vento comminabitur et dicit mari: Tace, et obmutescere: venti confugiant et complanabuntur tumidae undae: fluctuum colles aequalitatis propriae terminos non excedent: procella convertetur in auram, et tempestas commutabitur in serenum.

3875 Sed ii, qui ut dicitur Prov. 11: *Laetantur quum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis*, haec de nomine Iesu sentire non possunt. Ratio enim est, quia delectatio est coniunctio convenientis cum conveniente.

3876 Quia enim Iesus est pax, quae exsuperat omnem sensum, *Non sapit superbo, qui semper iurgia quaerit*. Quia est munditia summa, non sapit luxurioso, qui semper mente et corpore quaerit in luxuria delectari et involvi, sicut suis lota in volutabro lati. Quia est summa liberalitas, non sapit avaro, qui affectu temporalium insatiabili cupidine flagrat. Quia est summe mitis, non sapit turbulento et iracundo. Quia est summa laetitia et hilaritas sempiterna, non sapit accidioso et spiritui tristi (qui) desecat omnium virtutum ossa. Quia vero est charitas consummata, non sapit invidioso. Quia quoque est temperantia summa, non sapit ingluvici dedito, cuius Deus venter est; sapit enim animae mundae, animae sanctae, animae charitatis fervidae; quia talis cum Propheta Habacuc 111 cap. dicere potest: *Ego autem in Domino gaudebo et exsultabo in Deo Iesu meo.*

FERIA SECUNDA

Homilia S. Bonaventurae Episcopi.

DOM. V. POST PENT. SERMO 2.

NISI abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum, Matthaei quinto.

In hoc Evangelio intendit Dominus duo, scilicet, *revocare* ab amore vanitatis vel terrenitatis, et *informare* ad affectum pietatis et charitatis.

Circa totum nota, quod ad hoc, quod iustitia Evangelii abundet in homine, (quatuor) requiruntur, scilicet, *vera cordis simplicitas*; Proverbiorum undecimo: *Iustitia simplicis dirigit viam eius, et in impietate sua corrumpit impius*. Corporis *sincera puritas*; Ezechielis decimo octavo: *Qui non accesserit ad mulierem menstruatam, hic iustus est*, etc. Sermonis evangelica *veritas*; Psalmus: *Qui operatur iustitiam, qui loquitur veritatem in corde suo*, etc. Operis affectuosa *pietas*; Proverbiorum quarto: *Iustorum semita quasi lux splendens, etc. Erant autem iusti ambo ante Deum, etc.*

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. IV, SERM. 2).

QUARTA est dulcedo defensionis; quia nomen Iesu consolatos defensat. Falleris qui putatis nomen Iesu ad tutelam non habere virtutem, sed divinam virtutem et fortitudinem exinanitam per carnem fuisse. Non est virtus in carne fragilli liquefacta, sed potius occultata. Ibi abscondita est fortitudo eius, ut non tantum carnis esset Issachar, sed osesus. Alloquin ad eius imperium daemonia de obsessis corporibus non exivissent: nec superbae potestates, nisi supervenisset fortior, exclamasset Matth. viii: *Quid nobis et tibi, Iesu Fili Dei, cur venisti hinc ante tempus torquere nos.*

Et ut maiorem hoc nomen ad tuam defensionem potestatem habere comprehendas, non voluntatis fuit illa confessio, scilicet, daemorum, quae remunerat bonos; sed necessitatis extorsio, quae coarctat invitos. Veluti si fugitivi servi Dominum suum

post multum temporis videant, nil aliud nisi pro verberibus differendis exorant. Igitur si conspiciatur acies, si consistant castra, si exurgat adversum te praecium, non formides periculum; nomen Iesu sonet in corde devoto, nomen invoca virtuosum; quia ut dicitur Exod. xv cap.: *Omnipotens nomen eius curvus Pharaonis et exercitum eius profecit in mare, et sic liberatus est populus Dei.*

388a In huius quoque mysterium Iesus Nave successor Moysi fortis in bello iam nominis Iesu virtute non propria de hostibus triumphabat, ut scribitur Iosue x. Ad hoc exhortandum audi praecii duces concrepantem spiritu II Tim. ii, dicentem: *Fili mi, confortare in gratia, quae est in Christo Iesu*. Quasi dicat: *Arma tua ne recideas ex timore*. Sequitur: *Labora sicut bonus miles Iesu Christi, quia ut idem II Tim. ii capite ait: Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.*

388b Si igitur viribus renovatis, et anima consolatione repleta alacrius ad pugnam regrederis, invocato nomine Iesu fugiunt partes adversae. Nequeunt damnata tartareae noctis phantasmata tanti nominis lucem, tantaeque odoris fragrantiam spurcissimi spiritus illi, atque tantam potestatem Iesu Christi nominis sustinere. Propterea x cap. Ierem. ad Dominum ait: *Magnus hi, et magnum nomen tuum in fortitudine.*

FERIA TERTIA

Homilia S. Hieronymi Presbyteri.

IN MATTH. CAP. 5.

3884 **S**UGILLAT ergo Phariseos, qui, contemptis mandatis Dei, stantebant proprias traditiones, quod non eis prosit doctrina in populis si vel parvum, quod in lege praeceptum est, destruant. Possumus autem et aliter intelligere, quod magistri eruditio, etiam si parvo peccato obnoxius sit, deducatur de gradu maximo, nec prosit docere iustitiam, quam minima culpa destruit. Et beatitudo perfecta sit, quae sermone docueris, opere complere.

3885 *Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio*. In quibusdam codicibus additur, *sine causa*; ceterum in veris definita sententia est, et ira penitus tollitur, dicente Scriptura: *Qui ira-*

scitur fratri suo. Si enim iubemur verberari alteram praebere maxillam, et inimicos nostros amare, et orare pro persecutoribus (Luc. vi, 27-29), omnis irae occasio tollitur. Radendum est ergo, *sine causa*, quia ira viri iustitiam Dei non operatur. (IACOB. 1, 20). *Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio*. Hoc verbum proprie Hebraeorum est: *RACA* (רָקָה) enim dicitur *רָקָה*, id est, *inanis* aut *vacuus*: quem nos possumus vulgata iniuria, *absque cerebro*, nuncupare. Si pro otioso sermone reddidit sumus rationem (MATTH. XII, 36), quanto magis de contumelia! Sed et signanter additur: *Qui dixerit fratri suo raca, Frater enim noster nullus est, nisi qui eundem nobiscum habet Patrem*.

Cum ergo similiter credat in Deum, et Christum Dei noverit sapientiam (I Cor. 1, 24); quia ratione stultitiae elogio denotari potest? *Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennae ignis*. *Από του ουδου* ex superioribus subauditur: *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennae*. Qui enim aequae in Deum, credenti dicit fatue, impius est in religione.

3886 *Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offers munus tuum*. Non dixit, si tu habes aliquid adversum fratrem tuum, sed si frater tuus habet aliquid adversum te, ut durior reconciliationis tibi imponatur necessitas. Quamdiu illum placare non possumus, nescio an consequenter munera nostra offeramus Deo.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. IV, SERM. 2).

3887 **S**ECUNDO principaliter nomen regis Iesu est gratiosum propter spem gratiae; quia dicitur Nazarenus, id est, floridus. Sicut enim mare omnium aqua-

rum est principium originale, cuius affluentia procedens de plenitudine sua rigat abundantius universum, nullam in se sentiens detrimentum, sed semper effluens, semper remanet plenus: sic in uno Domino Iesu Christo accipere debes eius gratiae plenitudinem: scilicet effluere, non deficere, novit distribui, non destitui, non ad defectus inopiam, sed ad profectus copiam exhauriri.

3888 Propterea Ioann. i cap. scriptum est: *De plenitudine eius accepimus omnes gratiam pro gratia.* Quadruplicis enim gratiae speciem anima experitur in nomine Iesu Christi. Prima est gratia illuminans: secunda est gratia inflammans: tertia est gratia roborans: quarta est gratia liberans.

FERIA QUARTA

Homilia Venerabilis Bedae Presbyteri.

IN MATH. CAP. 5.

3889 **D**ico enim vobis, quod nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, et reliqua. Id est, Nisi non solum illa minima legis praecepta impleveritis, quod est iustitia Pharisaeorum, ut non occidant, sed etiam ista quae a me adduntur, quod est iustitia eorum qui regnum Dei intraturi sunt, ut non irascantur, coeleste regnum intrare idonei non estis.

3890 *Audistis quia dictum antiquis est, non occides, etc.* In quibusdam codicibus additur ira: *Qui irascitur sine causa* sed radendum est: qui ira viri iustitiam Dei non operatur.

3891 *Qui autem dixerit raca, reus est concilio.* Raca est Hebraeum verbum, id est, inanis aut vacuus: et interpretatur cenos, quem nos vulgata iniuria, *absque cerebro* possumus nuncupare: quo ergo elogio stultitiae denotari potest qui fideliter Deum credit, et Christum Dei sapientiam novit?

3892 *Qui autem dixerit fatue, reus erit gehemae ignis.* Magni piaculi periculum est, quem Deus appellaverit salem, et

stultorum intelligentiam salientem contumelia infatuati sensus lacessere, vel maledicto stultitiae exasperare. Istiusmodi ergo aeterni ignis pabulum erit. Gradus itaque sunt in istis peccatis a levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis veniatur. Nam in iudicio adhuc defensionis locus datur, dum adhuc motus comprimitur corde conceptus: in concilio autem cum iam vox indignantis erupit, non cum ipso reo agitur, utrum damnandus sit, sed inter iudicantes confertur, quo supplicio culpabilis damnetur. Gehenna vero ignis certa est damnatio, et poena damnati. Isti ergo gradus, quibus modis invisibiliter exhibeantur animarum meritis, quis dicere potest? Nomen gehenna traxisse putant a valle idolis consecrata, iuxta murum Ierusalem olim cadaveribus mortuorum repleta, quam et Iosue Rex contaminasse in Regum libro legitur.

Si ergo offeras manus tuas ad altare, et reliqua. Istud secundum litteram fieri potest, si praesens est frater, qui habeat aliquid adversum nos, id est, quem nos laesimus, nam nos adversus illum habemus, si nos ille laeserit, ubi opus non est a faciente iniuriam, veniam postulare: sed tantum ut dimittas, sicut tibi a Deo commissa cupis dimitti. Spiritualiter ergo cogimur intelligere fidem esse altare in templo Dei, quod nos sumus, super quod spiritale donum sive prophetia sive oratio, sive aliud aliquid quod Deo bene offeratur, aliter acceptum non erit, nisi fidei puritate fulciatur: et si in mentem venis, ut adversus fratrem aliquid habeamus, necesse est ut coram Deo chara cogitatione ad fratrem recurramus celerissimo dilectionis affectu, atque intentionem inde revocantes, coeptum munus perficiamus.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENESI, VOL. IV, SERM 2).

3894 **A**d spem primae gratiae sublevat nomen regis Iesus, quia dicitur gratia illuminans. Illuminatur enim intellectus ad devotam invocationem nominis Iesu Christi; quia ut scribitur Zach. vi cap.: *Oriens Nomen eius*, id est veluti sol irradians humanam mentem. Sicut enim sol iste materialis diffundens radios suos ostendit ea, quae in mundo sunt, dum materialem exhibet claritatem; ita solare nomen Iesu mentes irradiat, ut videant ea, quae sunt in Deo secundum perspicuam veritatem.

3895 Non enim illuminat hoc nomen in superficie tantum phalaericque verborum et viridantium voluptate vernula foliorum: sed medullis sensuum, sed claritate rationum, sed veritate sententiarum. Unde in principio Apoc. i c. habetur: *Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Dominus palam facere servis suis.* Apocalypsis enim revelatio interpretatur, quae per Iesum Christum facta est in morte Domini scisso velo.

FERIA QUINTA

Homilia S. Ioannis Chrysostomi.

IN MATH. HOMIL. 16.

3896 **D**ico enim vobis: Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabis in regnum coelorum. Quod si circa veterem legem minaretur cur dixisset: *Nisi abundaverit?* Ii enim qui eadem ipsa, quae illi, faciebant, non poterant secundum iustitiae rationem abundare. Sed quid erat illud quod abundabat? Non irasci, mulierem non impudice respicere.

3897 Cur ergo minimas illas vocavit leges, etiamsi tantae tamque sublimes sint? Quia ipse legem inducturus erat. Sicut enim se humiliat, et modeste saepe de seipso loquitur: sic etiam circa legem suam agit; ut nos quoque hic doceat in omnibus modeste agere. Alioquin autem quia innovationis suspicio quaedam esse videbatur, demissiore interim loquendi genere utitur. Cum vero audis mini-

um in regno coelorum, ne aliud suspiceris quam gehennam atque supplicium. Regnum enim solet appellare, non usumfructum modo, sed etiam resurrectionis tempus, et adventum illum terribilem. Nam quomodo rationi consentaneum esset, eum qui fratrem stultum vocat, et qui mandatum unum violat, in gehennam incidere; illum vero qui omnia praecepta solverit, et alios ad idipsum induxerit, in regno locari? Non igitur hoc dicit, sed illum eo tempore minimum futurum, id est, abiectum, ultimum. Ultimus autem tunc in gehennam incidet. Etenim utpote Deus multorum negligentiam praevidebat, et quosdam futuros esse qui illa per hyperbolen solum dicta esse putarent, et qui circa leges ratiocinarentur et dicerent: Si ergo quis fatuum vocaverit, punitur? si mulierem simpliciter respexerit, moechus efficitur? Ideo illam tollens soecordiam, minas intentat maximas utrisque, et transgredientibus, et alios ad hoc inducentibus. Minas itaque cernentes, neque ipsi transgrediamur, neque haec servare volentes avertamus. *Qui autem fecerit et docuerit*, inquit, *magnus vocabitur.* Non enim nobis tantum, sed et aliis utiles esse debemus. Neque enim par merces est ei qui se ad recte faciendum comparat, et ei qui secum alium ad id adducit. Quemadmodum enim docere et non facere, condemnat docentem, nam ait: *Qui doces alium, teipsum non doces?* (ROM. 11, 21) sic facere, nec alios ad faciendum inducere, mercedem minuit. Oportet igitur in utroque supremum esse, et cum te priorem ad benefaciendum induxeris, ad aliorum curam transcundum esse. Idcirco enim ipse opera ante doctrinam posuit, ostendens sic optime quemvis se ad docendum comparare, neque alio modo unquam auditurus esset enim, *Medice, cura teipsum.*

(LUC. IV, 23). Qui enim cum seipsum docere non potuerit, alios emendare conatur, a multis irridebitur; imo ne docere quidem ille poterit, ipsis operibus contraria testificantibus. Si vero in utroque perfectus fuerit, magnus vocabitur in regno coelorum. *Dico enim vobis, Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum.* Hic iustitiam, omnem vocat virtutem; ut etiam de Iobo narrans dicebat: *Et erat homo irreprensibilis, iustus* (IOB 1, 1). Secundum hanc iustificationem iustum illum Paulus vocabat, cui legem non positam esse dicebat: *Iusto enim lex non posita est* (I TIM. 1, 9), inquit. Saepeque alibi hoc nomen pro generali virtute positum reperire est. Tu vero mihi perpende gratiae augmentum, quando discipulos adhuc rudes vult veteris legis doctoribus esse meliores. Scribas autem et Pharisaeos hic non improbos commemorat, sed probos; nisi enim probi essent, nequaquam eos diceret habere iustitiam, neque iustitiam non existentem cum existente compararet. Perpende autem hoc loco quomodo esse veterem legem commendat, dum eam comparat cum nova: quod sane declarat illam huic esse cognatam et affinem: nam plus et minus eiusdem generis sunt. Non igitur veteri obtrectat, sed illam augeri vult et extendi: quae si a malo prodiret, non amplius quid in illa quaereret, neque illam perfectiorem reddidisset, sed explosisset. Et quomodo, inquires, si talis est, in regnum iam non inducit? Non inducit certe eos qui post Christi adventum vitam instituerunt, utpote qui maiorem consequuti virtutem, maiora debent adire certamina, nam alumnos suos omnes eo introducit. *Multi enim venient ab oriente et occidente, inquit, et recumbent in sinu Abrahae et Isaaci et Iacobi* (MAT-

TH. VIII, 11). Lazarus certe, qui magnis fruitur praemiis, in eius sinu versans apparet (LUC. XVII). Et quotquot in veteri lege admodum refulere, id per illam assequuti sunt. Christus vero, si lex illa mala et aliena fuisset, non illam omnem implevisset. Nam si id solum fecisset ut Iudaeos attraheret, non autem ut ostenderet eam cognatam esse et affinem novae legi, cur non etiam gentilium leges et mores implevisset, ut gentiles pertraheret?

Undique ergo palam est eam a Christo non induci, non quod mala sit, sed quod maiorum sit praeceptorum tempus. Etiam si vero imperfectior sit quam nova, id certe non probat ipsam esse malam: alioquin autem nova in eandem incidere conditionem. Siquidem huius scientia, si cum futurae vitae scientia comparetur, exigua et imperfecta est, atque illa veniente evacuat. Nam, *Cum venerit, inquit, quod perfectum est, tunc evacuabitur quod ex parte est* (I COR. XIII, 10): quod per Novam Vetus perpessa est. Nec tamen propterea illam criminamur, licet illa cesset, cum nos regno potiemur: *Tunc enim evacuabitur quod ex parte est*, inquit: illam tamen magnam dicimus. Cum itaque maiora sint praemia, ampliorque Spiritus virtus, iure maiora requiruntur dona. Non iam terra lacte et melle manans promittitur, non senectus vivida, non multitudo filiorum, non frumentum et vinum, non greges et armenta; sed coelum et coelestia bona, adoptio et fraternitas cum Unigenito, haereditatis consortium, gloriae et regni societas, innumeraque illa praemia. Quod autem maiori auxilio fruamur, audi Paulum dicentem: *Nihil ergo iam damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulat, sed secundum spiritum. Lex enim spiritus vitae liberavit me a lege peccati et mortis* (ROM.

VIII, 1-2). Comminatus itaque prescriptors, et magna pollicitus praemia re, etc agentibus, ut ostendit plus a nobis iure exigi, quam mensuras priores, deum legi statuere incipit, non simpliciter, sed facta cum antiquis legalibus comparatione; haec duo volens ostendere, se videlicet non priora impugnantem, sed cum illis admodum consonantem, has statuere leges, ac iure opportuneque haec nova veteribus adiungere. Quod ut clarius evadat, ipsa legislatoris verba audiamus. Quid igitur ait ille?

Varia de SS. Nominis Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENESI, VOL. IV, SERM. 91.)

3999 **U**NO Iohann. IX. Caecus illuminatus mystice ait: *Ille homo, qui dicitur Iesus lumen fecit, et unxit oculos meos, et dixit mihi: vade ad natatoria Syloe, et ibi et lavi et vidi*; visio enim pertinet ad cognitionem, unctio vero ad exultationem. Novimus enim dici, quoniam si quis oleum in ore tenuerit, et ad aquarum profunda descendens illud exsufflaverit, reddit aquae superficiem clariorem et abscondita producit in lucem. In tenebris usque adhuc sumus; caligat oculus, cespitat gressus, attrahat manus, nec recedit nubilum: non nobis manifestatur occultum, non recipimus visum, nisi Iesus suae fulgentiae lumine radioso, vel radio luminoso notum faciat in cordibus nomen suum.

3990 **L**umen est enim nomen Iesu, quod in aethere cordis nostri mystica reserat: sicut lumen solis materialia manifestat. Unde Bernard. Nonne huius nominis Ince Deus vocavit nos in admirabile lumen suum. Dictionum connectio mihi ministratur exterius per sermonem: sed nisi Iesum docentem interius habeam, vocis occultam ignoro virtutem. Nam sicut scribitur Iohann. 1: *Ipsa est, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

FERIA SEXTA

Homilia S. Ioannis Chrysostomi.

IN MATH. HOMIL. 16.

3991 **A**NTISTIS quia dictum est antiquis, *Non occides* (EXOD. XX, 15) At qui is qui illa dedit, ipse est; sed interim impersonaliter haec ponit.

Si enim dixisset: Audistis me dixisse antiquis, non acceptus fuisset hic sermo, nec audientibus probatus; si vero dixisset: Audistis quia dictum est antiquis a Patre meo, deindeque intulisset, Ego autem dico, maior arrogantia visa fuisset. Quapropter hoc simpliciter posuit ad hoc unum spectans, ut ostenderet se iam opportuno tempore hoc dicere. Cum enim ait, *Quia dictum est antiquis*, multum interessisse temporis declaravit, ex quo hoc praeceptum acceptat. Hoc vero fecit, ut auditorem pudesaceret, ad sublimiora illa adire praecepta cunctantem; uti solet magister puero dicere negligenti: An nescis quantum temporis in syllabarum meditatione consumpseris? Hoc et ipse antiquorum nomine subindicans, evocat illos ad praecepta meliora, ac si diceret: A satis longo tempore haec meditamina: oportet demum ad sublimiora pergere. Bene autem agitur quod praeceptorum ordo non confundatur, sed a priore incipitur, a quo lex incipit: etenim illud ipsum concordiam ostendit. *Ego autem dico vobis, quoniam qui irascitur fratri suo temere, reus erit iudicio.* Vidisti perfectam potestatem? vidisti modum legislatori competentem? Quis enim prophetae sic unquam loquutus est? quis iustorum? quis patriarcharum? Nullus sane; sed, *Haec dicit Dominus.* Verum non ita Filius. Illi quippe Domini verba pronuntiant, hic Patris. Cum autem ea quae Patris, ea quae illius sunt dico. *Mea enim, inquit, tua sunt et tua mea sunt* (IOHANN. XVII, 10). Illi conservis legem ferebant, hic servis suis. Interrogamus igitur eos qui veterem legem explodunt. Non irasci non occidere contrariae sunt, annon potius hoc illius est perfectio et complementum? Palam est hoc illius esse complementum, ideoque maius. Nam qui in iram non concitatur,

multo magis a caede abstinere: et qui iram frenat, multo magis manus retinebit. Radix enim caedis, ira. Qui ergo radicem excindit, multo magis ramos auferet: imo vero neque nasci sinet.

3902

Non igitur ad legis abrogationem, sed ad maiorem facilitateque eius custodiam, has afferebat leges. Quid enim volebat lex cum haec praeciperet? Annon ut nemo proximum suum occideret? Igitur impugnatorem legis homicidia oportuerat imperare: nam occidere et non occidere contraria sunt; si vero ne irasci quidem permittat, illud perfectius statuit quod lex volebat. Non enim perinde abstinere a caede, qui non occidere meditatur, atque ille qui iram sustulit, hic quippe longius abest a tali facinore. Ut autem illos alio modo confutemus, ea quae dicunt proferamus in medium. Quatenam dicunt igitur? Deum qui mundum fecit, qui solem oriri facit super iniquos et bonos, qui pluit super iustos et iniustos (MATTH. V, 45), esse malum. Qui vero moderatores apud illos sunt hoc repudiant; dum autem dicunt illum esse iustum, bonum tamen esse negant. Alium vero quemdam, qui vere nullus est, et qui nihil creavit, Christo dant Patrem. Et illum quidem non bonum in rebus ad se pertinentibus manere, et sua conservare dicunt: bonum autem in aliena irruere, eorumque, quorum ipse creator non est, repente velle servatorem esse. Vidistine diaboli filios, quomodo ex patris sui fontibus loquantur, quando creationem a Deo alienant, cum tamen Ioannes clamat: *In propria venit, et mundus per ipsum factus est?* (IOANN. I, 11). Deinde legem examinantes veterem, qua iubetur oculo pro oculo, dentem pro dente evelli, statim irrumpunt et dicunt: Et quomodo possit is qui haec dicit, esse bonus? Quid igitur ad haec dicamus?

Hanc maximam esse benignitatis speciem. Non enim ut nos vicissim oculos eruamus hanc posuit legem; sed ut metu pariter infligendae poenae, abstinemus et tali erga alios facinore. Quemadmodum etiam Ninivitis excidium comminatus est, non ut illos perderet (nam si id voluisset, tacere oportuerat); sed ut metu meliores factos videns, iram sedaret: sic etiam iis, qui temere in aliorum oculos involant, supplicium adduxit; ut si ex bono proposito noluerint a tali crudelitate abstinere, metu tamen coercentur ne oculos proximi laedant. Si porro illud crudelitate sit, crudele item erit, homicidam cohibere, et moechum arceri. At stultorum haec verba sunt: et extremo furore captorum. Ego enim tantum abest ut dicam haec esse crudelitatem, ut his contraria secundum humanum ratiocinium affirmem iniqua esse. Tu enim dicis ideo crudeliter esse, quod iusserit oculo pro oculo eruere; ego autem dico, si non hoc iussisset, tunc videretur multis is esse, quem tu ais. Supponamus enim totam legem abrogatam fuisse, neminemque timere supplicium in illa indictum: sed licere facinorosis omnibus cum libertate moribus uti suis: moechis nempe, homicidis, furibus, periuris, parricidis: nonne omnia sus deque verterentur; et innumeris facinoribus atque caedibus urbes, fora, domus, mare, terra et totus orbis replerentur? Hoc nemini non notum est. Si enim stantibus legibus et timore atque minis, vix malignae voluntates coercentur: si haec ablata fuisset cautio, quid impediret ne malitia dominaretur? quanta non pestis in humanam vitam grassaretur? Neque enim id solum crudele esset, si facinorosi quae vellent agere permitterentur; sed et aliud illo non minus perniciosum foret, si qui nihil laesisset, et sine causa male pas-

sus esset, sine auxilio maneret et negligenteretur. Dic enim mihi, si quis sceleratos viros undique colligans et gladiis muniens, iuberet urbem totam circumire et obvios quosque trucidare, an quid posset immanius excogitari? Contra vero si quis alius, armatos illos vinculis restrictos in carcerem cum vehementia traderet, illos autem qui mox interficiendi erant, ex iniquorum manibus arriperet, num illo humanius quidpiam dici possit? Haec igitur ad legem transferenda exempla. Nam qui iubet oculo pro oculo eruere, ceu vinculum quoddam firmum in facinorosorum animos coniecit, eoque similis est, qui gladiis armatos illos coercuit: qui vero nulli addiceret supplicio, hac licentia pene illum armaret, illumque imitaretur, qui armatos gladiis viros per totam urbem mitteret.

3903

Videne quomodo non crudelitate, sed benignitate magna plena sint praeccepta? Si vero propterea legislatorem molestum onerosumque vocas, quid molestius, quaeso, et quid onerosius sit, non occidere, an non irasci? Quis severior, qui homicidii poenas repetit, an qui iracundiae? qui moechum post peractam rem, supplicio subicit, an qui ipsius concupiscentiae iubet dare poenas et poenas immortales? Videte, in contrarium illis conversum esse sermonem. Nam veteris legis Deus, quem ipsi dicunt crudelem esse, mansuetus invenitur; novae autem legis Deus, quem esse bonum ipsi fatentur, molestus et onerosus secundum illorum stultitiam. Nos quippe unum eundemque dicimus utriusque Testamenti legislatorem, qui omnia ut decebat dispensavit, et temporum discrimini utriusque legis differentiam aptavit. Igitur nec illa praeccepta crudelia, neque haec onerosa vel molesta, sed utraque ab una eademque provi-

dentia proficiunt. Quod enim ipse veterem quoque legem dederit, audi Prophetam dicentem, imo (dicendum est) et illum et Prophetam: *Disponam vobis testamentum, non secundum testamentum quod disposui patribus vestris* (IER. XXXI, 31, 32). Quod si hoc non recipiat is qui Manichaeorum morbo laborat, audiat Paulum hoc ipsum rursus dicentem: *Abraham enim duos filios habuit; unum de ancilla, et unum de libera. Haec autem sunt duo testamenta* (GALAT. IV, 22, 24). Quemadmodum ergo illic diversae sunt mulieres, unus autem vir: sic et hoc loco duo Testamenta, unus legislator. Et ut discas, unam eandemque fuisse utrobique mansuetudinem: illic quidem dixit: *Oculo pro oculo*; hic autem: *Si quis te percusserit in maxillam dexteram, verte illi et alteram*. Quemadmodum enim illic timore supplicii laedentem retinet; hic quoque eodem modo. Et quomodo, inquires, cum iubeat illum et aliam praebere? Quid hoc tandem? Non enim ut metum solvat hoc praecipit, sed iubet praebere ipse modum se prorsus satiandi; neque dixit illum impune fore, verum tu ne punias; simul percussorem si persistat magis terrenis, et percussum consolans. Verum haec, ut si quis in transcurso de omnibus praecceptis loquatur, a nobis dicta sunt. Iam ad propositum redire necesse est, necnon seriem prius dictorum repetere. *Qui irascitur fratri suo temere, reus erit iudicio*, inquit. Non enim potest rem sustulit: primo, quia non potest homo animi affectibus prorsus liberari; sed illos retinere quidem possumus, absque illis omnino esse non possumus; deinde, quia ille animi motus utilis est, si illo sciamus opportune uti. Perpende enim quanta bona attulerit Pauli ira contra Corinthios. Nam et illos a magna peste liberavit; Galatarum item gentem la-

psam per hanc recuperavit, aliosque multos. Quod ergo tempus irae opportunitum est? Quando non nos ipsos ulciscimur, sed alios petulantes reprimimus, desides convertimus. Quod tempus non opportunum? Quando nos ipsos ulciscens id facimus. Quod Paulus cohibens dicebat: *Non vosmetipsos vindicantes, dilecti, sed date locum irae* (Rom. xii, 19). Quando de pecuniis litigamus. Nam et hoc his verbis sustulit: *Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* (I Cor. vi, 7). Sicut enim haec ira supervacanea est, sic illa necessaria et utilis. Verum multi e contrario faciunt, efferati, cum iniuria afficiuntur, resoluti et molles, cum laesum alium vident: quae ambo contraria sunt evangelicis legibus. Non ergo irasci iniquum est, sed inopportune irasci. Ideo Propheta dicebat: *Irascimini, et non lite peccare. Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio* (Psal. iv, 5). Concilium hic, iudicium Hebraeorum vocat. Quod ideo nunc posuit, ne ubique videretur nova et peregrina dicere. Illud autem, *Raca*, non magnae contumeliae vox est, sed potius contemptus et negligentiae. Quemadmodum enim nos famulis aliisque infimi gradus imperantes dicimus: *Vade tu, dic tu illi*; sic qui Syrorum lingua utuntur, voce *Raca* uti solent, Tu significantes. Sed benignus Deus vel minima evellit, iubens nos reverenter mutuo agere, et cum honore decenti, ut per haec etiam maiora tollerantur. *Qui autem dixerit, fatus, reus erit gehennae ignis*. Hoc praeceptum multis grave et onerosum visum est: si pro uno simplici verbo tantum debeamus supplicium luere. Quidam vero hoc ipsum hyperbolice dictum existimant. Sed vereor ne verbis hic nos decipientes, reipsa extremum subeamus supplicium.

Cur, quae, onerosum videtur esse praeceptum? An nescis pleraque supplicia et peccata a verbis initium ducere? Per verba enim blasphemiae et abnegatio Dei; per verba, convicia et contumeliae, periuria, falsa testimonia, ipsa homicidia. Ne igitur id attendas, quod unum sit verbum; sed an multum habeat periculi, hoc examina. An ignoras, inimicitarum tempore, cum ira ascenditur animus et inflammatur, rem minimam magnam videri, et modicum convicium molestum esse? Saepeque haec parva et homicidiorum causa fuere, et civitates integritas subverterunt. Sicut enim inter amicos etiam quae molesta sunt, laevia ducuntur: sic, inimicitia suborta, vel minima intolerabilia videntur. Etiam si simpliciter dicta sint, malo animo prolata existimantur. Ac quemadmodum in igne, si parva scintilla sit etiam innumera ligna adiaceant, non facile inflammantur; si vero iam in altum flamma consurgat, non ligna modo, sed etiam lapides aliamque incidentem materiam facile corripit; et per quae restingui solet, per haec violentius ardet (quidam enim dicunt non lignum modo, stuppam aliaque ignis alimenta, sed etiam immissam aquam magis vim ignis excitare); sic et in ira accidit: quidquid dixeris, alimentum maligni incendii statim efficitur. Quae omnia Christus ante comprimens, cum qui temere irascitur iudicio condemnavit (ideo dixit, *Qui irascitur, reus erit iudicio*), dicentem vero, *raca*, reum esse ait concilio. Sed haec nondum magna sunt: in hoc enim saeculo puniuntur. Ideoque ei qui fatuum appellaverit, gehennae ignem adiecit; nunquam primum gehennae vocem protulit. Prius enim multa de regno loquutus, tunc eam memoravit; ostendens illud quidem benignitatis et voluntatis suae esse, hanc vero nostrae soordiae.

3904

Ac vide quomodo paulatim procedat in suppliciis, quasi fere sese apud te purgare, ostendens, se quidem nullas similes minas intentare velle, nos autem illum ad tales denuntiationes compellere. Animadvertite enim. Dixi, ne frustra irascaris, nam reus eris iudicio; primum illud contempsisti. Vide quid pepererit ira; ad contumeliam inferendam te statim pertraxit. *Raca* enim vocasti fratrem tuum; rursus aliam constitui poenam, nempe concilii. Si hac etiam despecta, ad aliud procedas gravius, non ultra te moderatis hisce poenis ulciscar, sed immortalis gehennae supplicio, ne demum ad caedem etiam prosilias. Nihil est enim, nihil est utique contumelia intolerabilius, nec quod magis possit humanum mordere animum. Quod si dicitur illud contumeliosius et acrius fuerit, tum duplex fit incendium. Ne igitur leve existimes esse aliquem vocare fatuum. Quando enim illo, quo a brutis differimus, et quo maxime homines sumus, mente scilicet atque prudentia fratrem spoliis, omni illum nobilitate privati. Ne itaque verbis solum attendamus, sed res ipsas, et affectum considerantes, cogitemus quantam hoc verbum plagam inferat, et in quantum malum perveniat. Ideo Paulus non moechos tantum et molles, verum etiam maledicos a regno exclusit (I Cor. vi, 10): et iure quidem. Nam contumeliosus charitatis bonum pessumdat, ac sexcentis proximum involvit malis, perpetuas fovet inimicitias, Christi membra discerpit, pacem illam Deo optabilem quotidie pellit, latam diabolo per contumelias parans viam, illumque efficiens fortiozem. Ideo Christus nervos illius potentiae excindens, hanc legem induxit. Magna quippe est illi charitatis cura. Haec quippe est omnium mater bonorum, certa discipulorum nota, quae omnia nostra continet.

Iure ergo radices et fontes inimicitiae quae illam pessumdat cum vehementia multa Christus amputat et tollit. Ne igitur haec per hyperbolen dicta putes, sed cogitans quanta bona parere possint, harum mansuetudinem legum mirare. Nihil enim ita curat Deus, ut nos multius vinculis colligari. Ideo et per se ipsum et per discipulos suos, tam in Novo quam in Veteri Testamento, multo hoc praeceptum sermone commendat, et vehemens vindex est eorum qui haec despicunt. Etenim nihil ita malitiam omnem inducit et fundat, ut charitatis remotio. Ideo dicebat: *Cum abundaverit iniquitas, refrigescet charitas multorum* (Matth. xxiv, 12). Sic Cain fratricida factus est, sic Esau, sic fratres Iosephi; sic innumera exorta sunt mala, avulsa charitate. Ideo ille ea, quae ipsam pessum dare possunt, cum magna accurate removel.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENESI, VOL. IV, SERM. 2.)

Et quid mirum, si doceat liber vitae, si revelat mister discipulis arcana sapientiae? In quo secundum Apostolum ad Coloss. ii, *suat omnes thesauri absconditi sapientiae et scientiae Dei*. In hoc siquidem libro illi patres antiqui per meditationem et contemplationem sic studebant, quod divinis mysteriis eruditil litteris, mortuis et palpantibus non egebant. Tu vero quanto magis a terra subtraheris, et ad alta extolleris, dum ad Iesum convertis intuitum mentis recipis lumen verum.

Nam, ut dicitur Matth. xvii: Apostoli ad montis supercilium iam assumpti, et in mentis specula iam constituti, *levantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum*. Propter hoc erat olim in gloria populus Iudaeorum; quia *Notus in Iudaea Deus, in Israel magnitudo nominis eius*. (Psal. lxxv). Nunc vero quia perdidierunt Iesum, caecitas perseverat in eis; nunc intuentur solam faciem Moysis claritatem; solam habent superstitionis superficem, non sapientiae veritatem: aridi [non vident] lumen veritatis, solum imbuti littera quae occidit.

3905

3906

SABBATO

Homilia S. Iohannis Chrysostomi.

IN MATTH. HOM. 16.

3907

NEQUE in supradictis gradum sinit, sed alia plura adhibet, quæ ostendit quantam eius habeat rationem. Nam cum per concilium, per iudicium et per gehennam ignis comminatus esset, alia adiecit præcedentibus consona, nempe: *Si offers munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque munus tuum ante altare et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum.* O bonitatem, o benignitatem, quæ omnem sermonem superat! Honorem suum despicit pro charitate erga proximum; ostendens, se prius comminatum esse, non ex inimicitia quadam, vel ex cupiditate inferendi supplicii, sed ex amore ferventi. Quid enim hisce verbis mansuetius fingi possit? Interrumpatur, inquit, cultus meus, ut charitas tua maneant. Nam vere sacrificium est reconciliatio cum fratre. Ideo non dixit, Postquam obtuleris, vel, Antequam offeras; sed ipso munere præsentem, et iam sacrificio incipiente mittit eum, ut se cum fratre reconciliat, nec prope confecto sacrificio, nec antequam munus attulerit, sed illo in medio iacente iubet illum accedere. Cur ergo sic iubet id agere, et qua de causa? Haec ambo, ut mihi quidem videtur, subindicant, et agens: unum quidem, ut iam dixi, ut ostendat se charitatem magni facere, et illam esse putare maximum omnium sacrificium, sequæ sine charitate sacrificium non admittit; secundum autem, ut reconciliationis inevitabilem necessitatem afferat. Nam qui iussus est non prius offerre, quam reconciliaretur, etiamsi non ex amore proximi, saltem ne sa-

cificium imperfectum maneat, properabit ad offensum fratrem, ut inimicitiam solvat. Ideoque omnia emphaticè expressit verbis, terrens illum excitansque. Cum dixisset enim, *Relinque munus tuum*, non ibi substituit, sed subiunxit, *Ante altare*, et postquam ex loco in horrorem quemdam coniecit, *Et vade*. Nec tantum dixit, *Vade*, sed adiunxit, *prius, et tunc veniens offer munus tuum*; per hæc omnia declarans, hanc mensam non admittit eos qui inimicitias mutuo exercent. Audiant initiati, qui cum inimicitias accedunt; audiant et qui nondum sunt initiati: nam ad hos quoque sermo quodammodo pertinet. Offerunt enim et ipsi donum et sacrificium, orationem dico et eleemosynam. Quod enim hæc sacrificium sint, audi Prophetam dicentem: *Sacrificium laudis honorificabit me* (PSAL. XLIX, 23), et rursum, *Inmola Deo sacrificium laudis* (Ibid. 14); et, *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* (PSAL. CXL, 2). Itaque si orationem cum tali affectu proferas, melius est relinquere orationem, et ad te cum fratre reconciliandum properare, tuncque orationem offerre. Propter hoc enim omnia facta sunt; propter hoc Deus homo factus est, et omnia illa est operatus, ut nos congregaret. Hic igitur lædentem ad læsum misit; in oratione vero læsum ducit ad lædentem, et reconciliat. Illic enim ait: *Dimitte hominibus debita* (MATTH. VI, 14); hic vero: *Si habet aliquid contra te, vade ad eum.* Imo vero hic mihi videtur læsum mittere; quapropter non dicit, *Reconcilia te ipsum fratri tuo*, sed, *Reconciliare*: et videtur quidem hoc de lædente dici; sed totum ex persona læsi dicitur. Si enim illi reconciliatus fueris, inquit, per tuam erga eum charitatem, me etiam habebis propitium, et cum multa fiducia poteris sacrificium offerre. Si vero adhuc indigna-

ris, considera me libenter contemni me iubere, ut vos amici evadatis. Et hæc tibi sit in ira consolatio. Non dixit, Cum graviter offensus es, tum reconciliare; sed, Etiamsi leve quidpiam contra te habuerit. Neque adiecit, Sive iuste, sive iniuste; sed simpliciter, Si habuerit aliquid adversum te. Etiamsi enim iuste, neque sic decet inimicitiam diutius fovere; quandoquidem et Christus iuste nobis irascebatur, attamen seipsum pro nobis dedit occidendum, non impunitis nobis illa peccata.

3908

Ideo Paulus alio modo nos ad reconciliationem agens, dicebat: *Sol non occidat super iracundiam vestram* (EPIHES. IV, 26). Quemadmodum enim hic a sacrificio Christus, ita illic Paulus a die ad ipsum hortatur. Timet quippe nocentem, ne forte solum excipiens sauciatum, maius ulcus efficiat. In die namque multi sunt qui avellunt et distrahunt; in nocte vero, cum solus sit, et hæc animo verset, intumescunt fluctus et maior fit tempestas. Ideo hæc præveniens Paulus, reconciliatum vult nocti tradere, ut nullam ex quiete possit diabolus ansam arripere ad iræ fornacem accendendam, et vehementiorem efficiendam. Sic etiam Christus non permittit vel tantillum differre, ne completo sacrificio, negligentior ille foret, exque die in diem differret. Novit enim hunc animi morbum multa egere celeritate; atque ut sapiens medicus non modo quæ præservent a morbis adhibere occupat, sed etiam quæ mederi possint ostendit: sic et ille agit. Nam cum prohibet ne quis fatuus appelletur, id prævium remedium est ad inimicitiam vitandam; cum vero præcipit reconciliationem, id morbos, qui post inimicitiam suboriri solent, præcidit. Vide autem quam vehementer utrumque ponatur. Illic enim gehennam comminatus est; hic vero do-

num non recipit ante reconciliationem, vehementem iracundiam esse monstrans, ac per hæc omnia et radicem et fructum avellens. Et primo quidem ait: *Ne irascaris*; postea vero, *Ne conviciaris*. Nam hæc ambo sese mutuo fovent et augent: ab inimicitia convicium, a convicio inimicitia. Ideoque nunc radici, nunc fructui remedium admovet, ut impediatur ne malum oriatur: si vero germinaverit et fructum ferat pessimum illum undique comburit.

Varia de SS. Nomine Iesu.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. IV, SERM. 9.)

SECUNDUM gratiam sperare debet anima in nomine regis Iesu, quæ nominatur inflammans: secundum enim Bernard. per nomen Domini venit ad rem nominis, quia per cognitionem sui nominis, venit ad dilectionem et fruitionem sui nominis. Hinc Proph. ait: (PSAL. LIII). *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.* Super quo ait Augustinus: Nomen Domini bonum est, quia ipsum bonum est, quo boni sumus, ut ipsum diligamus, et totum cor ponamus ad eum laudandum et amandum.

Hic etiam Cant. 1 cap. scriptum est: *Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Quod exponens Origen. ait: Plenum est, quod ad effusionem olei sequitur loci impingatio, in quo facta est olei effusio. Sic necessarium est, ut cordibus in quibus fuerit nomen Domini frequentatum, pinguis devotio subsequatur, quæ adolescentulæ, id est, novæ animas in poenitentia labore ad eundem post dilectum ardentissime excitet in amore.

DOMINICA VI. POST PENTECOSTEN

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM MARCUM.

Marc. VIII, 1-9.

In illo tempore: Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis:

1. Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:

2. et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.